

Sörsof

Öil

Mineralogie,

Eller

Mineral-Rikets
Upställning.

[v. Axel Fredric Cronstedt]

* * * * *

* * * *

* * *

* *

*

STOCKHOLM,

Tryckt uti Wildiska Tryckeriet.

1758.

Anmärkning om Spitzglas.

En ägelligt bruk förstås med det namnet Antimonium deß Skärjen, som segras utur Malmen (S. 234) och med Regulus sielfwa Halsmetallen, ehuru man nu börjar at bättre distingueras den senare från de öfriga Metallerne.

Ud ymister hafwa mycket arbetat med Antimonio, och många hafwa tagit til anledning, at han förefaller wid Ungaßka Guldgrißworne. Icke desto mindre hafwa wi icke mera uplysning om delarne, hwaraf den består än de öfriga Metallerne, ehuru mycket däröf kan wara skrifwit. En del säga, at deß jord är icke virescibi is, för det at hon är flygtig, hwilket strider mot en enfaldig försarenhet, och om flygtigheten skall utmärka en Mercurialist Jord, så måste Edknist Lera och wara af den naturen. Till äfventyrs är man mera betjent med den tron, at Antimonii Kalk är flygtig, och kan både reddteras med Phlogiston, samt smältas til glas: och så dan är icke natur, utan at man wet orsaken därtill.

5. Arsenik. *Arsenicum.*

Ar

- a. I Metalliskt lynne nästan af samma färg som Bly, men sprödd, och löper snarare an i lusten, först med en gul, och sedan swart färg.
- b. I brottet twisar den sig blädig.
- c. Mycket flygtig i elden, brinner med lsten låga, och giwer en widrig lutt, nästan såsom hultlöf.
- d. Ar för sådan sin flygtighets skull swär at

af *reducera*, utan i förening med andra Metaller; Dock får man *Regulus* af hwit Arsenik under en hastig smältning med *ana* Pottaska och Såpa, fast den merendels visar spår på Kobolt, utur hvars Malm den måste hwita Arseniken är drifwen; Arswen *sublimet* ar den sig, när *Phlogiston* tillsättes, i Oäaë driske Crystaller och af Metalliske utseende, då dess *Gravitas specifica* är 8,308.

e. Kalken, som för sin flygtighets skull alltid måste såsom ett *sublimat* fångas, är hwit, och låter sig lätt smälta till ett hwit glas, hvars *Gravitas specifica* är 5,000. När Swafwel följt med, är den gul, brandgul och röd, hvar efter den får namn af *Operment* eller *Auripigmentum*, *Kauschgelb*, *Sandaracha Mineralis*, *Realgar* och *Rubinus Arsenici*.

f. Samma Kalk och Glas äro uplöselige i watten och alla wättskor, ehuru olika lätt, i hwilken omständighet den liknar Salter, hvarföre Arsenik också kan räknas till den flocken (§. 2, § 119.)

g. *Regulus* uplöses af Stedwatten, och är för öfrigt, såsom swår af sig rätt fri från andra Metaller, litet undersökt i hvarjehanda *mensstruit*.

h. Giftig, i synnerhet då den är bragt till en

en ren Salt eller Glas; men i Svasf-
 welblandning måste den wara mindre
 farlig, efter man finner arbetare wid
 Bergwerken bärja sig bättre för den, än
 blyröken, och at wissa Nationer bruka
 Kauschgels såsom ett Medicament i
 gansta liten dos intagit.

i. Blandar sig med alla Metaller. och de
 äfwen i Naturens werkstad mycket bruk-
 tad til at uplösa, eller, som wi säga,
 mineralisera dem, hwartil dess flygtig-
 het och uplöselighet i watten måste wara
 bidragande orsaker. Är då gerns med
 Swasfvel förenad.

k. Absorberar eller fördrifwer Phlogiston,
 som färgat glaser.

S. 239.

Arseniken finnes

1. Gedigen. *Arsenicum Nativum*. Scher-
 bentobolt. Fliegenstein.

Är blyfärgad i friskt brott, låter stära sig
 såsom en tät Dimerg och löper svart an i luf-
 ten. Brinner med en liten låga i elden och
 röker bort.

A. Tät och ställig. *Arsenicum nativum par-*
ticulis impalpabilibus, testaceum. Scher-
 bentobolt.

Fås i Sachsiska, Hartziska och Un-
 geriska grufworne.

B. Själlig. *Particulis micacis*, Kungs-
 berg wid Winorn, C. 238

C. Lös och otät. *Friabile & porosum.* Glim-
genstein.

1. Med speglande hinnor. *Fissuris ni-
tentibus.* Annaberg i Böhmen.

Kallas af somliga Spegeltobolt efter det
begrep de hafwa om bägge Metallernes
slägtskap. Elies får man gerna efter
Scherbentobolts afrostning antingen Ko-
boltkalk eller Wismut och Silswerkorn,
men til så liten *quantité*, at det icke
förtjenar upmärksamhet.

§. 240.

2. 3 Kalkform. *Arsenicum calciforme.*

A. Ren eller oblandad. *Calx Arsenici na-
tiva pura.*

1. Lös eller *Pulverulent.* Skall wara
funnen wid Gieshübel i Sachsen; men
fätter sig renare på wäggarne i som-
liga Grufwor.

2. Förstenad eller hårdnad,
Fås i hwita halflara Erystaller ins-
uti öpningar på Scherbentobolt wid
Andreasberg och i Sachsen; men
gansta sällan.

§. 241.

B. Blandad med Swarfvel. *Calx Arsenici
Sulphure mixta.*

1. Hårdnad.

a. Gul. *Asciptiment.* Ungern.

b. Röd.

B. Röd. Gedigen Kauschgelb.
 Ungern. Andreasberg. Sachsen;
 och i Rotendal i Elfdalen.

Anmärkning. Lil äsventyr's finest Auripigment
 i sådant fjälligt löst pulver, som det skundom säljes;
 men jag har icke sedt annat, än härduadt, i Cabinetter.

§ 242.

C. Blandad med Tennkalk i Zinngraupen
 §. 181.

D. Med Småswel och Siskwer i Rotgul-
 den § 170

E. Med Bixkalk i Blyspat §. 186.

F. Med Koboltkalk i dess Blütthe §. 248.

§. 243.

3. Mineraliserad Arsenik. *Arsenicum*
Mineralisatum.

A. Med Småswel och Järn. *Arsenicum*
Ferro sulphurato mineralisatum. Gift-
 ties. Kauschgelbties. Siskwer Kausch-
 gelb af sig sjelf i rostningen, och söder-
 faller ymnogt i Lujas Gruswor. Det
 mörkare til jargen än

B. Med blotta Järnet. *Arsenicum metallis*
forme ferro mixtum. Missp. del. Som
 faller i anseende til partit järne

1. Ståltät.

2. Bröfgrönig. West, ier Silfberget.

3. Crystalliserad.

a. I Öttædrig figur; är allmänast.
 b. I prismat. figur.

Gala

Sala Grufwa, Wester Silfberget,
Hällefors och många utländska or-
ter.

Anmärkning. Til denna sättes Smaswefkieser, när man wil där af bereda Kauschaelb; men här i Swe-
rige äro dessa sällsyntare än den Smaswefblandade Gist-
kiesen.

§. 244.

C. Med Kobolt, nästan i alla dess Malmer.

Se §. 247.

D. Med Silfwer. Se §. §. 171 och 172.

E. Med Koppar. Se §. 199.

F. Med Antimonio. Se §. 235.

§. 245.

Anmärkning om Arsenik.

När Arseniken är med Järn förenad antingen alle-
na eller i sällskap af Smaswef, kan en sådan Malm icke
nyttjas til annat än at bereda Arsenik, producter, hwar-
före den här bör förnämligast hafwa sitt rum. Det har
någon welat besfrida stignaden imellan Arsenik-Kiesernes
men den bör göras, i anseende til Smaswefets när eller
frånvaro, ehuru den måste Arseniken samlas wid Ko-
bolt-malmers rostning, och de förra icke förtjena ett sär-
skildt tilgodogdrande.

Fast Arseniken är swår at reducera per præcipita-
tionem, kan man dock af den grunden icke disputera ho-
mogen Metallisk natur: ty det skälet hade då bordt gälla
mot Zinken i Galmejan, förrän man fant på det sättet,
som nu är bekant, at bringa honom därutur i metallisk
form, hvilket icke skedde af dem, som weta, at icke an-
nat än Metaller låter blanda sig med andra Metaller, så
at de kunna behålla sin tätthet, och någorlunda smidighe-
ten, samt icke kunna någon så kallad Metallisk jord, som
icke får at reducera.

Samt

Sant är wäl, at Smaswel gör i anseende till sprödheden icke wärre effect än Arsenik; men denna senare kan dock i och för sig sjelf med rent Phlogiston sublimer: sig i ett Metalliskt lynne, hwilket sällkomligare wisar sig i Scherbenkobolten, ehuru jag uoa finner, at man kan säga, det sjelfwa Arseniken är ett Salt af sin egen natur, lika som Bixtrilsgran, hwilket förra Salt förent med det förbränneliga wäsendet ser metalliskt ut, så wäl som wisa både Fiskar och Insecter plåga göras, och kan liksom Smaswel uplösa Metaller i form af ett slags Kärsten. Därtill är icke stort at swära, förrän man kommit öfwerens därrom, at icke wara alt för granspat wid Systerer.

§. 246.

6. Kobolt. *Cobaltum.*

Är

- a. Switgrå till färgen nästan såsom ett hårdadt fint stål.
- b. Sård och stör samt fingrynig i brottet, hwarföre det och är, som man plågar säga, matt eller utan glantz.
- c. *Gravita specifica* är: 6,000 mot waterns 1,000.
- d. Är fast i elden, calcineras svart, och gifwer då glaser en blå litet på violett stötande färg, som är af de beständs gaste i elden.
- e. Uplöses af wattufri Bixtrilsolja, Stedwatten och Aqua regis, samt gifwer *solutionerne* en röd färg. Desse kall löses af samma menstruis och öfwen af *Alkali volatili* och *spiritu salis*.
- f. För